

Boekverslag *Jugend ohne Gott* (Ödön von Horváth)

Hanneke Luth

© havovwo.nl (januari 2004)

Beschrijving

Titel: *Jugend ohne Gott*.
Schrijver: Ödön von Horváth.
Uitgever: Wolters Noordhoff.
Aantal blz.: 127

Waarom heb je dit boek gekozen?

Ik moest een Duits boek lezen dus heb ik een aantal uitgezocht die me wel interessant leken. *Jugend ohne Gott* was er daar een van. Vorig jaar moesten we een boek over de Tweede Wereldoorlog lezen maar aangezien ik al met een ander bezig was, hoefde dat niet. Daarom heb ik dit boek maar genomen, om toch nog een over de Tweede Wereldoorlog te lezen.

Samenvatting

Het boek gaat over een leraar die tegen de ideeën van Hitler is, hij is onder andere positief over negers. Zijn klas heeft geen vertrouwen meer in hem, omdat hij een andere mening heeft dan de staatsmening. Als de leraar een opstel aan het nakijken is komt hij een discriminerende opmerking tegen, hij streept het door. De vader van de leerling komt naar hem toe, hij durft zich er niet tegen te verzetten. De klas wil een andere leraar, maar hij laat zich niet wegjagen.

Ze gaan met de klas op kamp, een soort militaire oefening, waar een fotoestel wordt gestolen. De leraar en de kampleider denken dat het dieven van buitenaf zijn en ze gaan de jongens die 's nachts wachtdienst hebben controleren of ze goed opletten. De leraar komt er achter dat Z. tijdens zijn wacht praat met een meisje, hij krijgt een brief van haar. Door het kistje van Z. open te breken en zijn dagboek en de brief te lezen komt de leraar erachter dat het meisje, Eva, een leider is van een dievenbende uit het dorp. Op het kistje staat een tekst die zegt dat iedereen die het kistje opent zal sterven. Het lukt de leraar niet om het kistje goed dicht te doen, dus Z. komt erachter dat iemand zijn dagboek heeft gelezen. Hij verdenkt N. ervan, omdat ze altijd ruzie hebben. N. wordt later dood in het bos gevonden, de leraar weet dat hij medeschuldig is maar durft niets te zeggen. In de rechtbank zegt Eva dat Z. het niet gedaan heeft en dat ze iemand anders gezien heeft, iemand met vissenogen. Dit doet de leraar denken aan T. die hem altijd zo bekijkt. De leraar bekent dat hij het kistje had opengebroken, het proces gaat na drie maanden verder. De leraar wil T. pakken om Eva vrij te krijgen, dit lukt niet. Een oud-collega van hem gaat hem helpen, hij stuurt een meisje op T. af die hem de moord moet laten bekennen. Uiteindelijk pleegt T. zelfmoord, zijn moeder heeft een briefje gevonden waarop staat 'De leraar heeft mij de dood in gejaagd'. Maar ze had er een stuk afgehaald, waarop stond 'omdat hij weet dat ik N. met een steen heb vermoord.'. De moeder klaagt de leraar aan en trekt later de aanklacht weer in. De leraar vertrekt.

A. Verwerking

De personages

- De leraar: Hij is de hoofdpersoon. Hij is ongeveer 30 jaar. Leraar geschiedenis en aardrijkskunde. Hij heeft geen plezier meer in het lesgeven, ook omdat hij merkt dat de leerlingen hem niet meer mogen. De leerlingen mogen hem niet, omdat hij alle mensen gelijk vindt. Hij vindt negers niet slecht. Hij is tegen het opkomend fascisme en dat wordt niet door iedereen op prijs gesteld. In de Eerste Wereldoorlog heeft hij zijn geloof in God verloren, maar hij denkt nog wel veel na over het geloof. Op het laatst bekeert hij zich weer. Hij is aardig nieuwsgierig, want hij wil graag weten wat er in de brief staat, die Z. kreeg, en hij heeft het dagboek van Z. gelezen.
- Leerling T.: Hij staat symbool voor het opkomend fascisme. Hij is een vis. Hij heeft een ongevoelige uitdrukking op zijn gezicht en qua denken gaat hij met de stroom mee. Veel mensen zijn het met het opkomend fascisme en met de 'Oberplebeejer', Hitler, eens en hij dus ook. Het kijkt dus niet verder dan zijn neus lang is. Hij heeft N vermoord en pleegt uiteindelijk zelfmoord.
- Leerling N.: Hij is ook heel sterk beïnvloed door de nazi-politiek. Zijn vader ook. Hij schreef de discriminerende opmerking in zijn schrift. Hij is wel een beetje een watje, want tijdens de militaire training heeft hij last van heimwee. Hij wordt vermoord.
- Leerling Z.: Hij houdt een dagboek bij. Hij is verliefd op Eva. Daarom wordt hij ook wel vergeleken met Adam. Hij is beïnvloedbaar, want hij doet precies wat Eva zegt. Dat doet hij natuurlijk omdat hij verliefd is op Eva, maar hij luistert toch naar haar. Hierdoor brengt hij zichzelf in de problemen,

Boekverslag *Jugend ohne Gott* (Ödön von Horváth)

Hanneke Luth

© havovwo.nl (januari 2004)

- want hij wordt verdacht van de moord op N., terwijl hij hem helemaal niet vermoord had. Hij wilde alleen Eva beschermen. Als Eva tijdens het proces tegen Z. zegt dat ze nooit van Z. gehouden heeft, breekt ze zijn hart.
- Eva: Zij is de leidster van een roversbende. Door Z. verliefd op haar te maken, kunnen zij en haar bende toch het kamp binnenkomen om dingen te stelen. Ze is dus egoïstisch, ze gebruikt andere mensen om er zelf beter van te worden.
- Julius Caesar: Hij is een ex-leraar. Nadat hij zich had ingelaten met een leerling, is hij ontslagen. Hij waarschuwt voor het tijdperk van de vissen. Eigenlijk kondigt hij de oorlog dus al aan.
- Leerling W.: Dit is een van de weinige leerlingen die de leraar wel mag, maar hij sterft.
- Leerling B.: Hij wist dat T. zijn kompas kwijt was en daardoor konden ze er achter komen dat T. de moordenaar was.
- Nelly: Zij moest T. verleiden om er achter te komen of hij werkelijk de moord gepleegd had. Ze wil een vis vangen. Dat is haar gelukt, want ze heeft T. gevangen.

B. Vervolg verwerking

Waarom zou de auteur het geschreven hebben?

Von Horváth was het niet eens met het opkomend fascisme. Hij schreef daar in meerdere werken over. Uiteindelijk heeft hij zelfs moeten vluchten, omdat zijn mening niet langer op prijs gesteld werd en hij wel door schreef.

In *Jugend ohne Gott* is ook te merken dat von Horváth het niet eens is met het opkomend fascisme. Wanneer een leerling een discriminerende opmerking in zijn schrift schrijft over negers, is de leraar het daar niet mee eens. Je kunt merken dat het fascisme al aardig wat aanhangers had, en vooral onder de rijke mensen, want de vader van de leerling komt direct bij de leraar en wijst hem terecht. Op de school waar de leraar werkt, zitten bijna alleen maar leerlingen met rijke ouders en bijna alle leerlingen nemen de standpunten van hun ouders over, en die zijn tegen negers en andere mensen die 'minder bedeeld' zijn. Von Horváth laat expres de hoofdpersoon tegen het opkomend fascisme zijn, denk ik, want als lezer kun je het beste meelevens met de gedachten van de hoofdpersoon. Iedereen is heel beïnvloedbaar, dat laat de schrijver met dit boek wel zien. Mensen die zo beïnvloedbaar zijn, zijn ongevoelig. Daar waarschuwt von Horváth voor. Hij wil dat je om je om je naaste blijft geven en rekening houdt met elkaar, niet discrimineert.

Wat heeft de tijd waarin het geschreven is ermee te maken?

Het verhaal speelt zich ongeveer af in 1938. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog dus. Het fascisme komt op en Hitler krijgt steeds meer macht. De jeugd wordt beïnvloed door Goebbels propaganda-apparaat op de radio.

Hier waarschuwt Julius Caesar voor het tijdperk van de vissen. De vissen zullen veel macht krijgen. En de vis staat symbool voor het fascisme (de beïnvloedbaarheid, meeloperverschijnselen). De jongeren zijn dom, kijken niet verder dan hun eigen kleine wereldje. Ze zullen veel dingen lezen, maar ze zullen niet verder kijken dan hun neus lang is en veel dingen klakkeloos aannemen. Hierdoor zal Hitler veel aanhangers voor zich winnen. Het tijdperk van de vissen is de oorlog. Dus Julius Caesar waarschuwt hier eigenlijk voor de oorlog.

De jongeren moesten getraind worden. Ze krijgen allemaal een militaire training. Dat betekent dat er een oorlog aan dreigt te komen.

Deze militaire training is vergelijkbaar met de Hitlerjeugd. Maar volgens mij hebben de leerlingen zelf er geen idee van dat het misschien oorlog wordt, ze zijn in ieder geval niet goed geestelijk voorbereid. Dat ben je eigenlijk nooit op een oorlog, al helemaal niet als je het nog nooit hebt meegemaakt. De meisjes krijgen ook een training.

Media is erg belangrijk. Dat blijkt wanneer het proces tegen Z gehouden wordt. Dan worden er veel interviews met betrokkenen en getuigen gepubliceerd en er zijn wel driehonderd mensen die het proces bij willen wonen. Ook Julius Caesar zegt dat hij veel leest en naar de radio luistert. En dat hij daarom deze mening heeft. Door middel van propaganda wordt de mensen van alles aangeleerd, de mensen worden gedwongen om vissen te zijn.

Ik vind dat het boek wel een aardig beeld geeft van die tijd. Het is vlak voor de oorlog, maar dat heeft niet iedereen door en dat kun je wel uit dit boek halen. Ook het opkomend fascisme is duidelijk te merken in dit boek. Dus ik vind dat het beeld dat gegeven wordt wel duidelijk is.

Boekverslag **Jugend ohne Gott (Ödön von Horváth)**

Hanneke Luth

© havovwo.nl (januari 2004)

C. Evaluatie

Ik vond het wel een mooi boek, het was niet moeilijk. Met korte zinnen en makkelijke woorden. Daarom was ik vrij snel klaar met lezen en toch snapte ik het wel.

Het is in chronologische volgorde verteld, dat vind ik wat makkelijker als ik in een andere taal moet lezen, anders wordt het al snel ingewikkeld.

Het onderwerp vond ik op zich wel leuk, al wordt het soms wat saai om steeds meer boeken over de oorlog te lezen. Maar het is eigenlijk nog voor de oorlog en ook omdat het in een andere taal is en dus vanuit een ander gezichtspunt, vond ik het toch een gaaf boek.

Het is wel gek om te beseffen dat de leerlingen allemaal van ongeveer je eigen leeftijd zijn, dan sta je er wel meer bij stil. Het zet je heel erg aan het denken, gaaf!